

בבא קמא צו

משה שווערד

1. ספר דבר יעקב

התוס' מחדשים שמתומים הבע"ח גובה אע"פ שאין להם על מי לחזור. והטעם כתבו תוס' משום דכרעיה דאבוהון ניהו. והתוס' [בכתו' נה.] כתבו משום שעליהם מוטל יותר לפרוע חוב אביהם. ואפשר לבאר דבריהם ע"פ מש"כ התומים [סימן סו-מג] ונה"מ [סימן סו-כד] שעל היתומים יש שעבוד הגוף לשלם חוב אביהם מנכסים שאביהם השאיר, ולכן חייבים גם לתת השבחה של אותם נכסים. המלא הרועים [בכתו' נה.] מבאר דירושה שהתורה זיכתה לבנים לירש אביהם, הוי סברא שהתורה לא זיכתה את מה שאביהם חייב לאחרים. ויוצא נ"מ בין הטעמים בירושה את שירוש אחיו. הקו"ש [אות קיא] כתב שמפשטות לשון תוס' משמע שגובה מיתמי מדאורייתא, אבל תוס' [בכו' נב.] כתבו שהוי תקנת חכמים שיגבה בעל חוב מיתמי משום נעילת דלת. הרמב"ם [מלוה כא-ד] והשו"ע [סימן קטו-ד] חולקים על התוס' וסברי דיתומים הוי כמו מתנה שאין בע"ח גובה מהם, והרמ"א מביא דעת התוס'. גם הרא"ש בב"מ חולק על התוס' וסובר שאין בעל חוב גובה משבח יתומים, חוץ ממזון הבנות משום ששם חכמים תיקנו שמלכתחילה החוב הוא על הבנים.

א) תד"ה הא וכו' ואע"ג שאין להם על מי לחזור והוי כמו מתנה דלא גבי מינה בע"ח שבחא וכו' - תוס' מביאים הגמ' בב"מ שאומרת שבע"ח גובה שבח מלקוחות כיון שיש להם אחריות וא"כ יש להם על מי לחזור, ואין הבעל חוב גובה ממקבל מתנה שאין לו אחריות ואין לו על מי לחזור. וכתב הרמב"ם [מלוה כא-ג] דאם קיבל מתנה עם אחריות גובה ממנה. וכמו"כ כתב המ"מ [שם וכ"פ הרמ"א סימן קטו-ג] שאם הלקוחות לקחו ללא אחריות אין בע"ח גובה מהם, אלא דסתם מכירה באחריות [ואפ' שכח קי"ל אחריות טעות סופר ורק אם כתב בהדיא שאינו מקבל אחריות ליכא אחריות], וסתם מתנה בלא אחריות [סמ"ע סימן קטו-ז].

שיטת חי' הר"ן והנ"י והתו"ח [בב"מ קי.] שיש חילוק בין לקוחות ליתומים, שדוקא מלקוחות הבע"ח גובה השבחה היכא שמסיק שיעור ארעא ושבתא אבל לא מיתומים, שאם הם השביחו אין הבע"ח גובה מהם, ולכן אם הם טוענים אנו השבחנו הבע"ח לא יגבה. והסברא לחלק כתבו הראשונים ותו"ח בב"מ משום שלקוחות יש להם על מי לחזור, שהם חוזרים ולוקחים חזרה מה שהשביחו מהמוכר שמכר להם באחריות, אבל היתומים שאין להם על מי לחזור הוי כמו מתנה [שסתם מתנה בלי אחריות כמש"כ הרמב"ם] שאין הבע"ח גובה ממנו השבחה. והראב"ד והמאירי בב"מ כתבו הסברא לחלק בין לקוחות ליתומים, שהלוקח איהו דאפסיד אנפשיה שלא היה לו ללוקחה, אבל יתומים קיבלו בירושה ממילא וברשות קא נחתי.

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה. פרש"י ואי נמי הוה ליה זוזי ללוקח לא מצי לסלק ליה. וכתב בתוס' רי"ד דדוקא לוקח לא מצי לסלוקי בזוזי משום דזביניה לא הוי זביני, אבל יתומין מצי לסלוקי בזוזי, דירוש כרעא דאבוה הוא, וכי היכי דהוה אביהם קיים מצי לסלוקי בזוזי, אע"ג דייחדה לחובו

3. ספר דבר יעקב

מחצה שלישי ורביע, ולא ביאר פירוש שני שהוי לפי ר' יוחנן ששבח החזור הוי תקנת השבים. ומתריך הפנ"י דרש"י סובר ששבח שהוי של גזלן רק משום תקנת השבים, אין הלוקח יכול לזכות בו אם לא זכה בו הגזלן בעצמו. ולכן מפרש שהספק של רבא הוי רק לפי ר"ש שגזלן זוכה למחצה ולשליש, והספק אם הוי מדין תקנת השבים ואז אם השביח הלוקח לא יזכה, או דהגזלן זוכה במחצה מדינא כיון שכן דרך מקבלי בהמות להשביח שיש להם חלק בשבח [וכמו יורד לשדה חבירן], זכות זו מכר גזלן ללוקח. ועיין להלן אות י. אבל התוס' [ד"ה כל] חולקים על רש"י דכתבו שהלוקח קונה זכות הגזלן לשבח אף שהוי מדין תקנת השבים. וכן מבואר ברמ"ה ור' יונתן שגם היכא דלוקח עשה השבח קנה, משום דכמו שתיקנו לגזלן תקנת השבים כך תיקנו ללוקח כיון שהגזלן מוכר ללוקח כל זכות שתבוא לידו.

ט] רד"ה כל זכות וכו' וכי היכי דגזלן אי אשבח הוה שקיל מחצה או שלישי או רביע ואליבא דר"ש - מקשה הפנ"י למה רש"י ביאר את הבעיה של רבא השביח לוקח מהו שמירי לפי ר"ש לענין

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

או היורש נוטל השבח מהגזל, וחזור הנגזל ונוטל דמי השבח מהגזלן. והסמ"ע הביא בשם העיר שושן דאם השביח היורש או הלוקח, אין הנגזל חוזר על הגזלן, שהרי לא הושבחה בידו, וטען הסמ"ע דהרי כאן בשבח שהושבח מאיליה מיירי, ויכול הנגזל לומר לולי שגזלתי גם בכיתי היה נשבת, ונהי דתיקנו רבנן לשלם להלוקח והיורש השבח, הגזלן עכ"פ צריך להחזיר כאילו היה נשבת ביד הגזלן. ועי' בקצוה"ח (סי' קב) ובנתיבות דהעיקר כדברי הע"ש.

בעי רבא השביח לוקח מהו. כתב בשו"ע (תור"מ סי' סטב ס"ד) דאם השביח הלוקח

מסלק הגזלן בדמים, וא"כ אין לגזלן חלק בגוף השבח ויש רק חיוב ממון כלפי הגזלן, וא"כ אין יכול הגזלן למכור השבח ללוקח. ומתריך הקו"ש דיש לגזלן חלק בגוף השבח ולכן יכול למוכרו, אלא דכיון שא"א ליטול השבח מהחפץ יש לנגזל זכות לסלקו בדמים. ואילת השחר [ד"ה והנה] כתב דאפשר לומר שאין לגזלן חלק בגוף השבח, ומ"מ יש לו קניני גזילה בחפץ לענין לקבל דמים תמורת השבח וזכות זו בחפצא יכול למכור.

[י] הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו - מקשה הקו"ש [אות קו] מהגמ' לעיל שפשטה [לפי שיטת תוס' והרשב"א] שנגזל

6. דף על הדף בבא קמא דף צו עמוד א

בגמ': האי מאן דגזל דיקלא מחבריה וקטליה אע"ג דשדיא מארעא לארעא ידידיה לא קני מ"ט מעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי. הקשה בדבר אברהם (ח"א סי' ח') דמשמע שאם לא היה נקרא דיקלא היה קונה בשינוי, וקשה דכל זמן שהדקל מחובר אין כאן מעשה גזילה דאין גזילה בקרקעות, ומתי שנעשה תלוש אז נעשה מעשה השינוי וא"כ אין כאן מעשה גזילה. ועוד הקשה (שם ס"ק ה') מה קמ"ל הגמ' במאי דאמרינן אע"פ דשדיא לארעא ידידיה, ואם הכוונה לומר שקנה הגזילה בקנין חצר קשה למה לי קנין חצר הרי קנה במשיכה. [ולכן נדחק הדבר אברהם לבאר שמירי שגזלן בעודו מחובר נטעו בארעא ידידיה וקנאו בחצר וזה מעשה הגזילה ואח"כ קצצו, וצ"ע].

7. ספר דבר יעקב

✓ הקו"ש [אות קט] והאמרי משה [סימן לב-ז בהגה] והגרי"ז [הל' גזילה ד"ה ולפי] כתבו דהמעשה שינוי הוי גם מעשה גזילה, ומכאן הוכיחו שאם הגזילה והשינוי באים כאחד קונה בשינוי. הגרי"ז והקו"ש הוכיחו גם מהא דאמר ר"מ לגבי נתן צמר לצבע ושינה מדעת בעה"ב שאז המעשה גזילה והשינוי באים כאחד. והקו"ש דוחה דשאני התם דבתחילת הצביעה משנה מדעת בעה"ב ונעשה גזלן וקונה בשינוי בסוף הצביעה.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

שינוי. ועי' בחזון איש (סי' יז-טו) דהקנין גזילה נעשה כשנתלש הדקל, דהרי קרקע אינה נגזלת, וא"כ נעשה גזלן על התלוש, ואין כאן שינוי אחר גזילה, ושמעינן מזה דא"צ שינוי אחר הגזילה, אלא כל שהשינוי והגזילה נעשין בבת אחת, קרינן בו גזל ונשתנה וקרינן בו כעין שגזל יחזיר ואם לאו צריך לשלם דמים, ואיירי באוחז הדקל בידו וכיון שנקצץ יש כאן קנין, דנפילה לא חשיב קנין כמש"כ התוס' במס' ב"מ (ט. ד"ה הואיל).

אע"ג דשדיא מארעא לארעא ידידיה לא קני. פרש"י דליכא שינוי השם למקנייה. ובתשו' דובב מישרים (ח"ג סי' עב) הביא דמהגמ' כאן משמע, דאם היה שינוי היה קונה אע"ג דקרקע אינה נגזלת, וא"כ היה

יד] מעי ר' פפא נחלקה התיזמת מהו - מבואר מהמשך הגמ' שהספק של ר"פ היה אם נחלקה התיזמת נפסל למצוה, ואם פסול למצוה הוי ג"כ שינוי שקונה בגזילה, וכן ביאר רש"י. ויש לחקור האם עצם הפסול למצוה גורם לשינוי דכיון שנפסל הוי ככלי שנשבר, או להיפך כיון שהוי שינוי נפסל למצוה כלומר דחלוקת התיזמת עצמה עושהו לחפץ אחר ולכן קונהו ולכן נפסל למצוה. [ואולי יש נ"מ לגבי מי שפוסל מזוהה]. בלשון הרמ"ה בשיטה משמע כצד שני.

ואפשר לתלות בחקירה זו מחלוקת הפוסקים [הובא להלן אות יז] למה נחלקה התיזמת פסול, דהמג"א בשם ר' ירוחם כתב שהוי פסול של חסר, אבל רע"א והחזו"א כתבו שהוי פסול של הדר. ונראה לומר דאם הפסול משום הדר אין כאן שינוי בעצם החפצא ורק חסר בהידור הלולב ולכן פסול למצוה והפסול עושה שיש שינוי, אבל אם הוי חסר כיון שעצם החפץ נחשב לחסר הוי חפץ אחר ולכן קונה.

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף צו: מאי לאו ה"ה לנחלקה. פרש"י וכיון דלענין פסול מפסלא, לענין מקנה נמי שינוי הוא וקני. ועי' במנחת פתים (ח"מ ס"י שס ס"י) שנסתפק, אם בשאר עניני מצות כגון תפילין וציצית אם הדין כן דמה שפוסלו הוי שינוי לקנותו. ועי' בחי' תלמיד הרשב"א כיון דמעיקרא הוי למצוה והשתא לא חזי, חשיב שינוי וקני ליה. [אבל עי' בקובץ שיעורים (קיב) דאין לפרש דהשינוי הוא מה שנפסל והוי כנשבר הכלי, דא"כ מאי שנא מלקמן (צח). מצורם אוזן בקרבן דנפסל להקרבה, ומ"מ לא הוה שינוי, אלא צריך לפרש דהפסול הוא מפני שנשתנה מבריותו, ואילו לא היה שינוי בכך לא היה נפסל.

11. ספר דבר יעקב

א. ר' פרץ מתרץ דקמ"ל שקונה אף בטלה ונעשה איל שאינו שינוי הניכר כל כך. ב. התורי"ד מתרץ דזקינה הוי שינוי גמור שלא יולדת ולא עושה מלאכה אבל טלה ונעשה איל אינו שינוי גדול כל כך. ג. בחי' הראב"ד מתרץ שס"ד רק הזקינה הוי שינוי משום שהוי פסידא דגזלן, קמ"ל דגם היכא דהוי רווח לגזלן קונה בשינוי [לאפוקי מר"מ שסבר שקנסו היכא דהוי רווח]. וקשה דהא דמהני שינוי היכא דהוי רווח תנן במשנה הראשונה.

ה] לאתויי הא דאמר ר' אלעא גנב טלה ונעשה איל .. נעשה שינוי בידו וקנאו - בתוס' ר' פרץ מקשה מה החידוש הרי כל שינוי דממילא קונה כדתנן להלן גבי בהמה והזקינה.

12. ספר דבר יעקב

ו] רד"ה נעשה וכו' לכך דאם טבח או מכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר וכו' – וכן פירש"י [לעיל סה:]: ומשמע שאינו קונה האיל בשינוי ומהני רק לפוטרו מד' וה'. ותוס' ר"פ [לעיל סה:]: חולק וסובר שהוי שינוי וקנאו.

13. ספר דבר יעקב

נחמן כשם שאין להרהר אחריו פסקיו של שמואל, כך אין להרהר ולהקשות קושיות על הפסק שלי. השיטה בשם גאון מפרש שבור מלכא הכוונה למלך ממש, [לשון רש"י [ב"מ קיט.]. שבור מלכא מלך פרס היה ובקי בדינים], וכוונת רב נחמן כי היכי דדינא דמלכותא הוי דינא כך דינא דידי הוי דינא, ואין להקשות קושיות על הפסק דין שלי.

ז] אמר ליה לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי דאמר הונא חברין אנא ושבור מלכא אחי בדינא – רש"י מפרש דשבור מלכא הוי כינוי לשמואל [כדאיתא בב"ב קטו:], וכוונת רב

14. ספר דבר יעקב

ח] גולנא עתיקה הוא ובעינא דאינקנסיה – כתב הר"ף מהא שמעינן דקנסינן בכה"ג אפ' בחור'ל דהרי ר' נחמן בחור'ל היה. וכן כתבו שאר הראשונים [השיטה בשם הר"מ והרמ"ה והמאירי] היכא דב"ד ראו צורך לעשות סיג לתורה ולקנוס לפי שעה היכא דפריצי בגזלנותא, יכולים לקנוס אף בבבל. והרא"ש כתב שרק גדול הדור דומיא דר' נחמן או ב"ד שקיבלו עליהם יכולים לקנוס אבל דיינים דעלמא לא. וכתב הב"ח [סימן שסג הובא בגר"א סק"ג] שגם למסקנה שהוי מטעם קנס גשאר שרק קונס חצי השבת.

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

האי גולנא עתיקה הוא ובעינא לאיקנסיה. כזה מציינו במס' ב"מ (לט:) הכי דיינינא לך ולכל אלימי דחברך. וכתב המרדכי במס' גיטין (סי' שפד) דברים שראו חכמים לקנוס מעצמן, כגון ע"י תקנתן, קונסין בכל מקום כדאיתא בגמ' כאן. וכן במס' יבמות (צ:) שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה, וכן

במס' סנהדרין (כו.) אי ודאי קטל ליכהויהו לעיניה, ופרש"י והאי קנסא קא עבדינן דב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה, וכ"כ ברא"ש שם (פ"ד סי' מא.) וכן פסק הרמ"א (ח"מ סי' א ס"ה). ועי' בביאור הגר"א (שם ס"ק כד) דאינו מוכרח דמיירי בקנסות שבכל דור שעושה הדיין מעצמו. ועי' מה שכתבנו מס' יבמות (צ: ד"ה שמעת) ובמס' ב"ב (צד: ד"ה אמרי), ובמס' סנהדרין (כו. ד"ה אי ודאי).

אך בשו"ת הרשב"ש (סי' ריא) כתב, דמכאן מוכח אע"ג דרב נחמן לא הוה ב"ד סמוך הוה מצי למקנס בהפקר ב"ד הפקר, אפילו ב"ד הדיוטות כלומר שאינן סמוכין. ובשו"ת הריטב"א (סי' קפ) כתב דהפקר ב"ד מהני רק למיגדר מילתא. וכ"כ הרמב"ם להדיא (סנהדרין פכ"ד ה"י) דיש לדיין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים, כפי מה שיראה לגדור פרצת הדת או לקנוס אדם זה וכו'. ועי' בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' קפה) דרשאינן הצבור לעשות לעצמן תקנות ולקנוס ולענוש על הסכמותיהם, ובלבד שיהא בהסכמותיהם תלמיד חכם או אדם חשוב שנתמנה פרנס על הצבור. וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סוסי' תצט) וכו'.

וכי בעית מרזים מלובק י"י קול

שאפילו בזה"ז יש כח ביד ב"ד להעניש בין בעונש הגוף בין בעונש מיתה בצורך שעה לעשות סיג וגדר, וזה הוסכם מרוב פוסקים והתשובות עי"ש. ועי' ברמב"ם (חובל פ"ח הי"א). ובשו"ת הרשב"א (ח"ה סי' רלח) ובשו"ת הרא"ש (כלל כא-ח ט) ובשו"ת הריב"ש (סי' עט). ועי' מה שכתבנו במס' סנהדרין (מו. ד"ה שמעת) בענין זה. וע"ע בדברינו לקמן (ק"ו. סוד"ה וקביל).

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה גזל בהמה והזקינה. כתב בי"ש"ש (סי' ח) דהזקינה לאו בשיעור דיומי תלוי, דלא מצינו כן לגבי בהמה, אלא בהרגשת חושיה קאמר, שהזקינה וניכר בה תשות כח שנגרעת מלאכתה, דומיא דכחשה.

17. ספר דבר יעקב

ט] מתנ' גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינה משלם כשעת הגזילה – הגרי"ז (הל' גזילה) מדייק מלשון הרמב"ם שדין בהמה והזקינה אינו שינוי גמור ואין הגזלן קונה והוי רק שינוי לענין שאינו יכול לומר הרי שלך לפניך. ומבאר הגרי"ז דמשנה

באחריותו. ומה מוכיח רע"א שגם חמץ שאינו שלו
 חייב באחריותו ג"כ קנסו חכמים שנאסר בהנאה,
 ולכן מי שמקבל אחריות על חמץ של גוי ג"כ נאסר
 בהנאה. ומבואר ברע"א שבחמץ גזול גם הנגזל וגם
 הגזלן עוברים בבי"י.
 אבל השיטה כאן בשם הר"מ מסרקסטה כתב
 דתרוייהו אינם עוברים בבי"י. האר"ש [חמץ ומצה
 ג-ח] מביא את דברי השיטה, ומביא דהרמב"ן פליג
 וס"ל שהגזלן עובר והנגזל אינו עובר. [ולפי השיטה
 מקשה האר"ש למה אין הגזלן חייב משום אחריותו
 כמו שומר שחייב באחריות שעובר בבי"י ע"י שר"ע
 סימן תמ-ד]. ומחלק האר"ש דשומר יש לו אחריות
 כל רגע ואם יאבד יתחייב לשלם תמורתו, ולכן
 בפסח הוא כשלו לעבור בבי"י אבל גזלן אינו חייב
 כל רגע מחדש ורק בזמן הגזילה התחייב להחזיר
 החפץ, ויכול להפטר אם ישיב החפץ, ואם נאבד
 חייב משום שאינו יכול להשיב, ולכן אם גזל חמץ
 ועבר עליו הפסח אינו כשלו לעבור בבי"י.
 הגו"ב [קמא אר"ח סימן כ' ד"ה ומכל] כתב
 ג"כ שאין הנגזל עובר בבי"י ורק הגזלן עובר בבי"י,
 אלא דהגו"ב סובר שהחמץ לא נאסר בהנאה על
 הנגזל, דכיון שהגזלן יכול להחזיר לו ולומר הרי
 שלך לפניך ולא יהיה קנס לגזלן אם יאסר בהנאה,
 ממילא לא רצו חכמים לאסרו בהנאה על הנגזל
 שלא עבר בבי"י.

(יא) חמץ ועבר עליו הפסח וכו' אומר לו הרי
 שלך לפניך - א. בחי' רע"א כתב דמבואר במשנה
 שחמץ גזול שעבר עליו הפסח אסור בהנאה. ומבאר
 רע"א דהא דחמץ שעבר עליו הפסח נאסר בהנאה
 הוי קנס של חכמים משום שעבר על בל יראה
 [כדאיתא בפס' דף כט.], וכאן אין לומר שקנסו
 משום שנגזל עבר על ב"י, דאנוס הוא שגם לבטל
 אינו יכול כיון שאין החמץ ברשותו, ועל כרחך
 שכאן הקנס משום גזלן שעבר על ב"י כיון שהחמץ

ב. הקה"ח [סימן שסג-א] מביא את החק יעקב
 שכתב שבתוך הפסח אינו יכול לומר הרי שלך
 לפניך, כיון שהכל מצויים לשרפו וכשרוף דמי ואינו
 מחזיר לו כלום, ולכן נקטה המשנה חמץ שעבר
 עליו הפסח. וקה"ח מקשה אם הוי כשרוף בתוך
 הפסח כבר קנאו בשינוי ואינו יכול לומר לאחר
 הפסח הרי שלך לפניך. ועוד דחמץ לא גרע מתרומה
 ונטמאת שמצוותו בשריפה ומ"מ אומר הרי שלך
 לפניך. [ואולי שאני חמץ שהכל חייבים לשרפו מיד
 שלא יעבור בבי"י, ולכן כשרוף דמי טפי מתרומה
 שמותר להשהותו] [האר"ש [חמץ ג-ח] מתרץ קישית
 הקצות שיקנה בשינוי, דרק אם מחזיר בתוך הפסח
 שמוכרח הנגזל לבערו מיד הוי שינוי דלא הדר,
 ולכן אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל אם
 הגזלן מעכב החמץ עד לאחר הפסח שאין הנגזל

חייב לשרפו מיד, אז הוי כתרומה שנטמאת שאינו
 כשרוף והוי כשינוי דהדר שאינו קונה.
 הגר"ח והגר"י [הל' גזילה הנ"ל צד: אות יד]
 מבארים שיש לפעמים שינוי שאינו קונה, ומ"מ הוי
 שינוי לענין שאינו יכול לומר הרי שלך לפניך,
 ולפי"ז אפשר ליישב שגם כוונת החק יעקב שהוי
 שינוי רק לענין שאינו יכול לומר הש"ל, כיון שמצוה
 לשרפו ולאחר הפסח שאינו חייב לשרפו חוזר
 לקדמותו שיכול לומר הרי שלך לפניך.

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך. עי' בעטרת זקנים (או"ח סי' תפ) שהקשה אמאי יכול לומר לו הרי שלך לפניך, הלא הוא מתהני מאיסור הנאה, דאי לא היה החמץ בעין היה משלם דמים להנגול, א"כ הגולץ פוטר עצמו מלשלם במה שמחזיר לו החמץ, ותירץ דאם לא יאמר לו הרי שלך לפניך רק ישלם לו דמים, הרי הנגול יהנה מהחמץ שעבר עליו הפסח, דהא יקבל ממון תשלומין מן הגולץ בשביל החמץ, דהרי עפ"י דין יכול לומר לו הרי שלך לפניך. ועי' מש"כ לקמן (צח: ד"ה פטור).

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

אומר לו הרי שלך לפניך. כתב בפמ"ג (או"ח מש"ז ריש סי' תרנו) דאם גול אתרוג שוה הרבה והשיבו לו אחר החג, יש לומר דמצי פטר נפשיה כחמץ בפסח דאומרים לו הרי שלך לפניך, כיון דהשיב הגזילה עצמה, כש"כ כה"ג שהשיב אתרוג עצמו וכו', ויש לחלק ביניהם דבחמץ בפסח אינו שכיח ולא עשו בו תקנה [עי' ש"ך רס"י שפן], משא"כ באתרוג יש לומר דלא גרע מגרמי דחייב, וכמו הגזול סחורה ביום השוק שוה אלף ולאחר השוק אינו שוה אלא מעט האם נאמר דמתזיר לו סחורתו, וצ"ע כעת. ויבשורת תפארת צבי (או"ח סוסי' כח) כתב דאינו יכול לומר לו אחר הסוכות הש"ל, אף דאין לחייבו מטעם מזיק, מ"מ אינו דומה לחמץ שעבר עליו הפסח דאינו ניכר, אבל אתרוג לאחר סוכות הוי היזק ניכר דעכשיו שוה בפחות ולא הוי השבה. וכן בשורת שו"מ (מהד"ג ח"ג סי' לג) מחלק ביניהם, דחמץ בפסח אינו היזק ניכר, דאינו ידוע אם שהה החמץ בפסח באיסור, משא"כ באתרוג דהכל יודעין שלאחר סוכות אין לו שיווי מצות כלל וא"כ ניכר ההיזק, ועוד דבחמץ לא נשתנה צורת הלחם מכמות שהיה וכמו תרומה ונטמאת וכמש"כ הסמ"ע בהדיא (סי' שסג) אף שנפסל

22. דף על הדף בבא קמא דף צו עמוד ב

בגמ': א"ל לאו אמינא לך לא תחליף גברי, ההוא משמיה דר' אלעאי איתמר.

ביד מלאכי (כללי התיו, אות תרסג) הרבה להוכיח מהרבה ראיות, שכל התנאים והאמוראים היו נזהרים ביותר בקבלת ההלכות והשמועות לאומרם משמא דמארייהו ולא ליתו לאחלופי בין גברא לגברא, ומאחר שכן, הדין נותן שיאמנו דבריהם הנאמרים באמת כאילו שמעום מפי הרב שאמרם. וסיים היד מלאכי, 'וא-ל דעות ה' שאחרי מופלג שכתבתי כן מצאתי למוהריק"א בכלליו דף ק"ג ב' שכתב דעלה דהך דהגזול דאייתנא כתב הרשב"א בשם ר"ח לא באה זאת השמועה אלא להודיע כמה הו' זהירין לקבל השמועה ממי שקבל אותו מרבותיו, כי כל דבריהם אינה אלא בקבלה ברורה ממי שראוי לקבל שמועה מפיו, עכ"ד. ושמה לבי גם אני שכוונתי לדעת שר וגדול בישראל.